

Krystyna Duraj-Nowakowa

"Kształtowanie zainteresowań kulturą ludową uczniów klas trzecich przez systemowe integrowanie zajęć", Barbara Klasińska, Kielce 2011 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 1 (51), 219-222

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna DURAJ-NOWAKOWA

Akademia Ignatianum w Krakowie

Recenzja książki: Barbara Klasińska, *Kształtowanie zainteresowań kulturą ludową uczniów klas trzecich przez systemowe integrowanie zajęć*

Kielce 2011, Wyd. UJK, ss. 208.

O renesans rozbudzania zainteresowań dla korzeni kultury w pedagogice

Pojęcie zainteresowań od dawna towarzyszy człowiekowi przede wszystkim w życiu codziennym, chętnie jest podkreślane, a nawet nadużywane w mowie potocznej. Bywa też bardzo często stosowane w języku pedagogiki, zwłaszcza praktycznej, czyli w pedagogii (jak ją nazywał Kazimierz Sośnicki). Natomiast jeszcze nie towarzyszy mu głębsza refleksja naukowa. Co więcej, nie ma w literaturze przedmiotu aktualnych doniesień o typowych zainteresowaniach nie tylko dzieci, ale również każdego innego człowieka na poszczególnym etapie jego życiowego rozwoju. Starsza literatura w tych kwestiach jest już nieadekwatna do potrzeb współczesnych, a wobec dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości wokół zainteresowań krążą rozmaite pytania o ich sens, rodzaje, strukturę, trwałość, czynniki ich rozwoju oraz funkcje, jakie pełnią w życiu jednostki.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na recenzowaną tu monografię doktor Barbary Klasińskiej pt. *Kształtowanie zainteresowań kulturą ludową uczniów (...)*, która ukazała się w połowie grudnia 2011 roku. Autorka podejmuje kwestie społecznie i pedagogicznie ważne i aktualne, formowania uczniowskich zainteresowań w ogólności, a w szczególności wybranego ich rodzaju – zaciekawień kulturą ludową (argumenty za celowością rozwiązywania takich problemów porównać można z dziełami np. pedagoga Janusza Gajdy i antropologa kultury Rocha Sulimy).

Tytułem wprowadzenia w opis omawianego opracowania należy zasygnalizować, że pedagogika, dydaktyka, a zwłaszcza metodyki szczegółowe niektórych przedmiotów edukacji podejmowały temat zainteresowań uczniów, ale zwykle w wybranych zakresach metodycznych, np. rozwijania czytelnictwa, lub motywowania uczniów do nauki. Natomiast psychologia od lat nadal głównie opiera się na dwóch fundamentalnych rozprawach autorstwa H. Słoniewskiej (1959) i A. Guryckiej (1989), rozstrzygających kwestie kształtowania zainteresowań dzieci i młodzieży. Stosunkowo najwięcej opracowań, drobnych, lecz ważnych, powstało w socjologii, gdzie funkcjonuje pojęcie zainteresowań tzw. kulturalnych/kulturowych (np. J. Grad 1997; J. Grad, U. Kaczmarek 1999). Socjologowie, podobnie jak w ślad za nimi pedagodzy, dostrzegają ubo-

żenie wiedzy o problemie zainteresowań przez tylko atomistyczne albo jedno-dyscyplinowe podejście do niego, sugerując co dopiero możliwości i potrzeby przeprowadzania takich badań, które przekroczyłyby granice pojedynczych nauk wykorzystywanych osobno.

Recenzowana książka wpisuje się w nurt tych postulowanych pluralistycznych poszukiwań, co więcej – jak wskazuje jej tytuł – paradygmatycznie systemologicznych podejść do poszukiwań procedur formowania zainteresowań uczniów młodszymi kulturą ludową. Publikacja składa się z trzech rozdziałów – teoretycznego, metodologicznego i empirycznego, które rozpoczyna *Wstęp*, a wieńczy *Zakończenie* oraz *Literatura*. Opracowanie to ma znakomitą budowę, klasyczną trójdzielnią – nie tylko zewnątrz, ale i wewnątrz każdego rozdziału, bowiem rozważania także w każdym paragrafie oraz jego poszczególnych częściach i fragmentach akapitów rozwiązywane są w kilku aspektach 1) genetycznym, 2) istotnościowym, 3) rodzajowym i 4) strukturalnym oraz 5) funkcjonalnym (w dwóch odmianach, tj. przyczyn i skutków). Zatem już tutaj Autorka nie tylko rysuje to specyficzne, zawarte w tytule pracy ujęcie systemowe, ale je poprawnie aplikuje. Po każdym z głównych rozdziałów pracy znajduje się *Podsumowanie* zgrabnie wieńczące poszczególne wątki treści.

Osnową pierwszego rozdziału są trzy zagadnienia szczegółowe: najpierw psychologia zainteresowań, dalej socjologia kultury ludowej oraz całościowa przez systemowe rozumienie metodyka kształtowania zainteresowań uczniów klas młodszymi kulturą ludową. W rozdziale tym Autorka przedstawia niezwykle sumatynną definicję kluczowego wyrażenia zainteresowań kulturą ludową, lecz ponadaddytywną, otóż właśnie systemologiczną, w pełni zasadnie twierdząc, że w zainteresowaniach zawierają się i ujawniają trzy aspekty: poznawczy, emocjonalno-motywacyjny oraz behawioralny, które to są wzajemnie ze sobą sprzężone i pozostają w dynamicznych związkach nadrzędności, równorzędności i/lub podrzędności, składając się na pełną wizję postaw dzieci. Ponadto w ten sam sposób dr Barbara Klasińska postrzega, że główną rolę w procesie międzypokoleniowej transmisji tradycji pełni i rodzina, i szkoła, i kościół, czyli trzy najbliższe dziecku środowiska, od których powinno się rozpoczynać świadomie i celowo proces kształtowania zainteresowań kulturą ludową i którym z tego względu należy się szczególna uwaga oraz pomoc ze strony osób profesjonalnie i amatorsko, z wewnętrznego przekonania zaangażowanych w przekaz dóbr tradycji. Rozważając zaś istotę folkloru, dr Klasińska zaznacza, że twory folklorystyczne są naturalne dla psychofizjologicznej istoty człowieka oraz przytacza różne określenia dzieł sztuki ludowej, co uwarżliwia czytelnika na problem ich wagi społeczno-pedagogicznej. Przedstawia kalendarz świąt, obrzędów i zwyczajów ludowych, chcąc w ten sposób podkreślić ich bogactwo i rytmikę zależną od pory roku. Uwzględnia przy tym także te święta, które są mniej znane i popularne, obchodzone tylko w wybranych regionach, a składają się na kulturę ogólnonarodową naszego kraju. Podkreśla – co bardzo istotne – polifunkcyjne oddziaływanie folkloru na osobowość człowieka, co z kolei, także w kontekście prowadzonych studiów literaturo-wych, ma ogromne znaczenie poznawcze. Kolejno kreśli koncepcję systemologicznej procedury kształtowania zainteresowań uczniów klas młodszymi kultu-

raż ludową, która to stawia przed nauczycielem wiele nowszych funkcji i zadań, do których wykonania potrzeba więcej czasu i staranności oraz specyficznej umiejętności dostrzegania złożoności wybranych procesów i zjawisk, aby je uprzystępnąć uczniom. Autorka z pozoru charakteryzuje tylko tradycyjne ujęcie celów i treści, zasad i form oraz metod i środków, a także obu grup funkcji, uwarunkowań i efektów procesu modelowania dziecięcych zainteresowań folklorem. Wskazuje jednak na potrzebę zauważenia i uwzględnienia systemowych, wertykalno-horyzontalnych związków między tymi wymienionymi komponentami oraz fakt, iż nie tyle chodzi o szukanie zupełnie nowych między nimi relacji, choć i one mogą się stać przydatniejsze, co o wykorzystanie tych znanych i do tej pory nadal służebnych stosunków, jednak według tejże autorsko specyficznej kompozycji pojmowania ich całokształtu.

W drugim rozdziale Autorka omawia starannie zaprojektowaną koncepcję wielostronnych badań własnych wybranego problemu kształtowania zainteresowań kulturą ludową uczniów klas trzecich przez systemowe integrowanie zajęć. Koncepcja ta okazuje się spójna, prawidłowo hierarchiczna i dzięki temu nie ledwie tylko czytelna, ale tak klarowna, że możliwa do replikacji na innym terenie i populacji oraz w innym czasie i warunkach. Autorka bowiem w preferowanej optyce systemowej skomponowała i opisała także – kolejna to zaleta książki! – metodykę badań własnych, poprzez etapy i rodzaje składników badań własnych, a także ich opis.

Natomiast w ostatnim rozdziale, trzecim, są przedstawione opisy wyników analiz i interpretacji materiałów z przeprowadzonych poszukiwań empirycznych, wzbogacone ponadto – co bardzo cenne – o autorskie pomysły układów treści folklorystycznych, celów kształtowania zainteresowań uczniów kulturą ludową oraz propozycją środków dydaktycznych sprzyjających i służących kształtowaniu tychże zainteresowań. Ponadto Autorka z namysłem, dojrzałe i starannie kreśli własną koncepcję (projekt) procesu kształtowania zainteresowań uczniów kulturą ludową, formułując wiele różnorodnych pomysłów, projektów i propozycji prac, przy tym wyraźnie i konsekwentnie podkreślając systemową dynamikę i otwartość, a także złożoność tego procesu. W uogólnieniach syntez na podstawie rezultatów z badań oraz we wnioskach i postulatach fundamentalną wymowę zdają się mieć takie oto refleksje: treści kultury ludowej pozwalają kształcić kluczowe kompetencje opisane w podstawie programowej szkoły podstawowej dla pierwszego etapu edukacyjnego, powinny więc obejmować wszystkie formy i rodzaje aktywności uczniów, do czego z powodzeniem można wykorzystać koncepcję systemową przez zarazem poziomą i pionową integrację komponentów całościowej metodyki: celów i treści, zasad i form, metod oraz środków kształtowania zainteresowań, przez ustawiczne i równoległe łączenie procesu nauczania z procesem wychowania.

Recenzowaną publikację śmiało można polecić wielu odbiorcom na różnych szczeblach awansu zawodowego i nawet naukowego. Znajdą w niej pożywkę dla swoich rozważań przede wszystkim praktycy i teoretycy nauczania wczesnoszkolnego, a także studenci pedagogiki przygotowujący się do pracy w zawodzie nauczycielskim na wszystkich trzech szczeblach edukacji wyższej. Dzięki jasnemu, konsekwentnemu pojęciowo i terminologicznie oraz definicyj-

nie i czytelnemu przekazywaniu treści czytelnicy mają szansę nie tylko ujrzeć zainteresowania dzieci kulturą ludową w nowszym, systemowym podejściu całościowym, ale i z sukcesem wykorzystać w swojej pracy. Zatem owocnych lektur całości rozprawy, lub chociaż wybranych wedle potrzeb jej części, oraz bogactwa refleksji osobistych życzę czytelnikom „Nauczyciela i Szkoły”.